

Şəxsi xarizma, diplomatik ustalıq, varislik...

Ulu öndər Heydər Əliyev mahiyyətə dahi vətənpərvər idi. O, heç vaxt xalqı çağırışlarla, şüarlarla yükləmədi. Böyük dövlət adamı sadəcə olaraq Azərbaycanı təmənsız bir istəklə sevir və hər addımında bu sevgi uğrunda istənilən fəda-karlığa hazır olduğunu sübut edirdi.

Heydər Əliyev gənc yaşlarından Kommunist Partiyasının sıralarına qoşulmuşdu. O zamanlar təbii ki, dövrün xarakterinə uyğun olaraq tapşırıqlar, göstərişlər və ideoloji tezislər yuxarıdan gəlirdi və onlar qeyd-şərtsiz yerinə yetirilməli idi. Ulu Öndərimiz belə məqamlarda heç vaxt ədalət hissini itirmir, həmişə öz vicdanının səsinə qulaq asırdı. Etiraf edək ki, yuxarıların göstərişinə "yaradıcı yanaşmaq" çox təhlükəli idi. Böyük siyasi xadim bu cür "yaradıcı yanaşma"larını yuxarıların və bədxahlının nəzər-diqqətindən məhərdə yayındırmağı da bacarırdı. Təsədüfi deyil ki, o, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti olarkən deyirdi ki, mən Kommunist Partiyasının Mərkəzi Komitəsində rəhbər vəzifələrdə, eyni zamanda, ondan əvvəl Dövlət Təhlükəsizlik orqanlarında çalışdığım zaman Azərbaycan xalqının əleyhinə heç bir hərəkətə yol verməmişəm. "Biz o dövrdə heç bir dissidenti həbs etmədik. Antisovet təbliğatına görə heç kimi cəzalandırmadıq. Baxmayaraq ki, yuxarıdan belə göstərişlər və təzyiqlər olurdu".

O vaxt Azərbaycan DTK-na məlumat daxil olmuşdu ki, Azərbaycan Dövlət Universitetinin tarix fakültəsində özbaşınalıqdır. Universitetin Elmi Şurasında görünməmiş hadisə baş verib. Bir neçə alim iddia edib ki, Azərbaycan Rusiyaya heç də rəsmi təbliğatın dik-tə etdiyi kimi könlü olaraq birləşməmişdir. Azərbaycan silah gücünə, qanlı çarpışmalarla zəbt edilmişdir. DTK-nın sədri olan Heydər Əliyev həmin məlumatı araşdırır və görür ki, "iddianı" irəli sürənlər tanınmış tarixçilər Mahmud İsmayilov və Süleyman Əliyevdir. Onlarla bir sırada tarixçi-alim, eyni zamanda, Böyük Vətən müharibəsinin iştirakçısı və Sovet İttifaqı Qəhrəmanı Ziya Bünyadovun da adı çəkilirdi. Həmin fakültədə baş verən hadisə universitetin hüdüdlərindən kənara çıxırdı. Mərkəzi Komitəyə və DTK-ya məlumat çatdıran danosçular tələb edirdilər ki, Mahmud İsmayilov, Süleyman Əliyev və Ziya Bünyadov sərbəst formada cəzalandırılsınlar. Onlar hesab edirdilər ki, bu, ideoloji təxribatdır və təxribata qarşı laqeyd qalmaq olmaz. Çünki bu hadisədən beş il əvvəl Azərbaycanın Rusiyanın tərkibinə könlü daxil olması haqqında geniş tədbirlər keçirilmiş, Azərbaycan SSR Lenin ordeni ilə təltif edilmişdi. İndi isə azərbaycanlı alimlər belə bir iddia ilə çıxış edirlər...

Heydər Əliyev həmin alimləri görüştü və onlarla söhbət aparır. Alimlər Heydər Əliyevə tarixi mənbələr, o cümlədən arxivlərdən götürülmüş sənədlər göstərirlər. Vətəninə, xalqına qəlbən bağlı olan Heydər Əliyev görür ki, alimlər haqlı danışır. Ziya Bünyadov əlavə edir ki, siz ağıllı adamsınız, bilirsiniz ki, tarix siyasətdən nə ilə və necə fərqlənir. Biz tarixi öyrənirik və tədqiq edirik. Müzakirə apar-

Keyrəddin QOCA, yazıçı

madan elmi nailiyyətlər əldə etmək mümkün deyil.

Heydər Əliyev nə etməli idi? Onun öz karyerası təhlükə qarşısında qala bilərdi. Bircə yanlış hərəkət bəs edərdi ki, bədxahlı onun bu addımını öz bildikləri kimi yozsunlar. Ancaq həmişə olduğu kimi, yenə də ədalət hissi, öz xalqına məhəbbət üstün gəldi. Heydər Əliyev göstəriş verdi ki, tarix fakültəsində baş verən həmin hadisəni elmi mübahisə kimi qiymətləndirərək arxivə göndərsinlər.

Sonralar Heydər Əliyev Bəxtiyar Vahabzadənin o dövrdəki fəaliyyətindən danışaraq böyük şairi hansı təhlükələrdən (bir çox hallarda şairin özünün xəbəri olmadan) qoruyurmuş. B.Vahabzadə özü deyirdi ki, DTK-nın sədri Heydər Əliyev məni dəvət edib. Lenin haqqında əsər yazmağımı təklif etdi. "Leninlə söhbət" poemam yarandı və Dövlət mükafatına layiq görüldü. Başa düşdüm ki, bütün bunlar mənim müdafiəm üçün düşünülmüşdür.

Belə hadisələr çox olmuşdu və Böyük Öndər xalqın xeyri üçün bütün riskləri göz önünə almışdı. Təsədüfi deyil ki, Heydər Əliyev ziyalılarla söhbətində "o dövrdə bir nömrəli dissident mən özüm idim" deyəndə çox səmimi və haqlı idi.

Heydər Əliyevin Kommunist Partiyasının sıralarını tərk edərkən qeydiyyatda olduğu SSRİ Nazirlər Kabinetinin partiya təşkilatına yazdığı məktub-bəyanat unikal tarixi bir sənəddir. Mən düşünürəm ki, bu məktub-bəyanatın mətni orta məktəb dərslərinə salınmalı, öyrənilməlidir.

YAP-ın bütün təşkilatlarında görkəmli yerlərdən asılmalıdır. Heydər Əliyev həmin dövrdə heç kimin bacarmadığı, hamının başa düşdüyü, amma dilinə gətirməyə cəsarət etmədiyini çox açıq şəkildə bəyan etdi: "Bizim ölkədə kommunizm eksperimenti, sosializm yolu özünü doğrultmadı. Zorakılıqla yaranan və saxlanılan respublikaların ittifaqı süquta uğramaqdadır".

Bunları partiya təşkilatına ünvanlamaq üçün böyük mərdlik, vətəndaş cəsarəti tələb olunurdu. Heydər Əliyev bu bəyanatdan sonra qarşısına çıxma biləcək çətinlikləri təsəvvür edirdi. Çünki o, DTK generalı idi. Cürbəcür hücumları, iftirləri, təqibləri əvvəlcədən görməmiş deyildi. Ancaq Kommunist Partiyasının keçdiyi yolu düzgün təhlil etməsi onu bu mövqeyə gətirmişdi. Xüsusilə qeyd etmək istəyirəm ki, Heydər Əliyevin bu addımı sadəcə olaraq Sov.İKP sıralarından adi bir istefa deyildi, bu, üç yüz illik dövlətçilik tarixi olan nəhəng bir imperiyaya meydan oxumaq idi.

Mən məktub-bəyanatın mətnindəki bəzi məqamlar üzərində dayanmaq istəyirəm. Heydər Əliyev partiyadan gedişinin üç səbəbini göstərirdi. Birinci səbəb olaraq yazırdı: "Hələ 1990-cı il yanva-

rın 20-də Azərbaycan KP MK-nın siyasi rəhbərliyi altında Azərbaycan xalqına qarşı edilmiş hərbi təcavüzdən sonra mənə Sov.İKP sıralarından çıxmaq fikri yarandı. Yanvar hadisələrində günahsız dinc əhali öldürüldü və şikəst edildi. Bu antihumanist, hüquqa zidd hərəkəti ittiham edərkən Sov.İKP və Azərbaycan KP MK-nın bu cinayəti açacağına ümid bəsləyirdim. Özümü ələ alıb səbirlə gözlədim. Çıxışlarıma cavab əvəzinə çox çəkmədi ki, "Pravda"dən başlayaraq partiyanın mətbu orqanlarında mənə qarşı hücumlar təşkil edildi. Mənə yönəlmiş uydurma faktları əsaslandırılmış şəkildə ələ həmin kütləvi informasiya vasitələrinin bozunda təkbiz etmək cəhdlərimin başa çıxması. Yenidənqurmanın əsas hədəfi olan aşkarlıq özünü birtərəfli göstərdi. Artıq il yarım keçib, nəinki bu dəhşətli cinayətlərin həmişə məlum olan günahkarları üzə çıxarılmayıb, əksinə, bunları ört-basdır etmək üçün əllərdən gələni edirlər. Ümid edirlər ki, zaman keçdikcə bu faciə unudulacaq. Ancaq tarix sübut etmişdir ki, doğma xalqa qarşı yönəldilmiş qanlı cinayətləri on illər keçsə də, unutmmaq və bağışlamaq mümkün deyil".

Heydər Əliyev ikinci səbəb olaraq qeyd edir: "Üç ildən artıqdır ki, mərkəzin ikiüzlü siyasəti nəticəsində Sov.İKP MK-nın havadarlıq etdiyi erməni millətçilərinin səyi ilə Azərbaycanın Dağlıq Qarabağ Vilayətində yaranmış kəskin münafiqəli vəziyyət saxlanmaqdadır. Vilayət əslində Azərbaycanın dövlət idarəçiliyindən çıxıbdır. Azərbaycanın dövlət suverenliyi, ərazi bütövlüyü kobud şəkildə pozulubdur. Ermənistan və Azərbaycan arasında elan olunmamış müharibə gedir. Demək olar hər gün iki tərəfdən də adamlar ölür. Bütün bunlar "humanist ideologiyalı" sovet dövləti üçün adi haldır. Əminəm ki, parti-

ya rəhbərliyi istəseydi, 1987-1988-ci illərdə Qarabağ problemi ətrafında milli münaqişə başlayanda onun qarşısını ala bilərdi. Getdikcə güclənən qarşudurmaya, həm Azərbaycan, həm də erməni xalqına ağır fəlakət və müsibətlər gətirmiş bu qırğına imkan verməzdi. Deməli, siyasi mərkəzə bu münaqişə lazımdır".

Heydər Əliyev üçüncü səbəb olaraq göstərir: "Cəmiyyətin demokratikləşməsi Sov.İKP MK-nın rəhbərliyi altında Azərbaycan KP MK-nın səyi ilə boğulur. İl yarımdır ki, Azərbaycanın iki milyonluq paytaxtı fəvqəladə vəziyyət rejimində yaşayır".

Daha sonra məktub-bəyanatda deyilir ki, mən öz çıxışlarımda təklif etdim ki, xalq arasında nüfuzunu tamamilə itirmiş Azərbaycan Kommunist Partiyası təhkimiyətçilikdən imtina etsin. Bütün siyasi qüvvələrin bərabərhuquqlu fəaliyyətini təmin etsin. Ancaq bu çıxış və təkliflərimə Azərbaycanın kommunist rəhbərliyi nəinki baxmır, əksinə, mənim ünvanıma təşkil edilmiş və hazırlanmış hücumlar şəklində cavab verir. Azərbaycanda mənim çıxışlarıma dərc edən qəzet redaktorları, jurnalistlər işdən çıxarılır və təqiblərə məruz qalır".

Yeri gəlmişkən, qeyd edim ki, Ulu Öndər "redaktorlar", "jurnalistlər" deyəndə məni nəzərdə tuturdu. Çünki o zaman mənəndən başqa heç bir redaktor, jurnalist işdən çıxarılmamışdı. Heydər Əliyev haqqında bir sətir belə yaxşı söz yazmırdı, əksinə, rəhbərlikdə olduğu on dörd il müddətində onu tərifiylən "qələm adamları" vəzifədən gedəndən sonra Azərbaycanın və Rusiyanın kommunist mətbuatında görkəmli siyasi xadimə böhtan və iftirlər yağdırırdılar. Mən də KİV-lərdəki məqalələrimlə yazılanları təkbiz edirdim, ona görə də işdən tez-tez azad olunurdum.

Heydər Əliyev Moskvaya məktub-bəyanatı yazmağa gəndə özü mənə dedi ki, "səni dəfələrlə (4 dəfə) işdən uzaqlaşdırdıqlarını məktub-bəyanatımda qeyd edəcəyəm". Bakıya qayıdandan sonra "gördün, dediyimi etdim" - dedi. Bu barədə yazıçı-publisist, Elmira Axundovanın "Heydər Əliyev. Şəxsiyyət və zaman" çoxcildliliyinin beşinci cildində ətraflı bəhs edilmişdir. Məktub-bəyanatında Heydər Əliyevin göstərdiyi səbəblər onu axırıncı addımı atmağa və partiya sıralarından çıxmağa məcbur etmişdi. Amma Heydər Əliyevin bu qərarı gəlməsi son dərəcə çətin olmuşdur: "Mən kommunist ailəsində böyümüşəm və bütün şüurlu həyatım Kommunist Partiyası ilə bağlı olub. 1943-cü ildə iyirmi yaşında ikən öz taleyimi Bolşevik partiyası ilə bağlamışam. Kommunist Partiyasının ideallarına bütün varlığımın inanmışam və onun planlarının həyata keçirilməsində fəal iştirak etmişəm. İndi bütün bu inanclarım məhv olub".

Azərbaycan xalqı öz dəli rəhbərini heç vaxt unutmamışdır. Bu barədə Heydər Əliyev 1999-cu ildə Yeni Azərbaycan Partiyasının qurultayında belə demişdi: "Nə Qorbaçov, nə Vəzirov, nə Mütəllibov, nə də Əbülfəz Elçibəy hakimiyyəti heç birisi Heydər Əliyevi Azərbaycan xalqının qəlbindən çıxara bilməyib".

Həqiqətən də belədir. Heydər Əliyevi hakimiyyətdən uzaqlaşdırmaq üçün göstərilən kobud cəhdlər onu sürətlə hakimiyyətdən yaxınlaşdırırdı və bu yaxınlaşmanın məntiqi nəticəsi olaraq xalq öz liderini 1993-cü ildə təkidlə tələblərlə yenidən hakimiyyətə dəvət etdi. Heydər Əliyev eyni səmimiyyət və ardıcılıqla müstəqil Azərbaycanın qurulmasında xariciyyət yaratmağı bacardı.

⇒ Davamı 12-ci səhifədə